

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

SPECIALUTGAVE / NR 18 / DESEMBER 2009

RUSSISK I VERDEN

Russland
Россия

Hvite-Russland
Белоруссия

Kasakhstan
Казахстан

Kirgisistan
Киргизия

Ny utgave

Atle Grønn

RUSSISK I VERDEN

FOKUS PÅ SPRÅK NR. 18 / 2009 er en revidert utgave av *Russisk i verden* fra 2007 (nr. 5 / 2007). Heftet er skrevet av Atle Grønn på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Atle Grønn forsker på og underviser i russisk språk ved Universitetet i Oslo.

Publikasjonen gir en oversikt over bruken av det russiske språket i verden og retter seg mot elever på ungdomsskole og i videregående opplæring, lærere, rådgivere og foreldre.

Redaktører for denne spesialutgaven av Fokus på språk er Elena Kristian og Knut Skrindo.

Fremmedspråksenteret retter en takk til Jacky Billeau, som har bidratt med bilder.

År	2009
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
Ansvarlig redaktør	Johanne Ostad
Redaktører	Elena Kristian, Knut Skrindo
ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-034-4
ISBN på nett	978-82-8195-035-1

INNHOOLD

Russisk – nærmere enn du tror	s. 2
Nabospråket russisk	s. 8
Russenorsk	s. 10
Russlands plass i verden	s. 12
Russerne kommer	s. 18
Russisk grammatikk – hvor vanskelig kan det være?	s. 22
Å nærme seg russisk kultur	s. 25
Hvordan lære seg russisk	s. 28
Bøker og lenker	s. 30

RUSSISK – NÆRMERE ENN DU TROR

Norge er et langstrakt land. Hvis du bor i Kristiansand, synes du kanskje russisk er et fjernt språk, men bor du i Kirkenes, snakkes det flytende russisk i butikken på hjørnet. Russland er vårt store naboland i øst – et ufattelig spennende land, med spennende folk, kultur og språk, noe du snart vil oppdage hvis du tør gi denne naboen en sjanse.

Det spennende med Russland og russisk for oss nordmenn er nettopp at det er så nært og fjernt på samme tid; en geografisk nærhet kombinert med kulturell avstand. Hvordan kan vi knekke koden og forstå Russland? Vi må lære språket!

Russisk er dessuten et verdensspråk som kan komme deg til nytte på de mest uventede steder på kloden. Det er fortsatt mange mennesker som ikke behersker engelsk, men som snakker flytende russisk i tillegg til morsmålet sitt.

Men russisk må da være veldig vanskelig for nordmenn? Tja, å lese, skrive og snakke russisk byr selvsagt på store utfordringer, men det er ingen sak å komme i gang. Nordmenn tror ofte at alfabetet er problemet, men bokstavene lærer du på en uke. Ta en titt selv på neste side.

Maria Bonnevie og den russiske skuespilleren Konstantin Lavronenko (Константин Лавроненко) spilte sammen i filmen Forvist (Изгнание) i 2007. Kilde: François Guillot / SCANPIX.

DET RUSSISKE ALFABETET

Etter pilen følger den skrivemåten på norsk – transkripsjonen – som er anbefalt av Språkrådet.

а → a
б → b
в → v
г → g
д → d
е → e eller je (etter vokal)
ё → jo
ж → zj
з → z
и → i
й → j
к → k
л → l
м → m
н → n
о → o
п → p
р → r

с → s
т → t
у → u
ф → f
х → kh
ц → ts
ч → tsj
ш → sj
щ → sjtsj
ъ → såkalt hardt tegn; påvirker ikke
uttalen og forsvant fra de fleste ord
etter rettskrivningsreformer i 1917–1918
ы → y
ь → såkalt bløtt tegn; transkriberes som j
mellom konsonant og vokal
э → e
ю → ju
я → ja

*Ballerinaer i trapp.
Kilde: SCANPIX.*

Lista over bokstaver og lyder på side 3 virker kanskje litt skremmende første gang. Den beste måten å lære alfabetet på er selvsagt gjennom eksempler på skrift og uttale av konkrete ord. Dette heftet er ingen lærebok i russisk, men for å gi deg noen smakebiter på språket er en del ord og navn på kjente russere oppført på russisk utover i heftet. Hvis du lurer på hva de enkelte bokstavene tilsvarer på norsk, kan du se på side 3, men for å gi deg muligheten til å uttale ordene riktig bruker vi i teksten en slags forenklet lydskrift, skrevet mellom to skråstreker /.../.

Det russiske alfabetet kalles kyrillisk og brukes i flere slaviske språk som ukrainsk, hviterussisk, bulgarsk og serbisk. Mange av bokstavene er imidlertid kjente også fra vårt latinske alfabet: a, e, k, m, o, t uttales nesten akkurat som du tror, med noen mindre forskjeller. For eksempel er e bløt og uttales /je/, mens o uttales som en å- eller a-lyd.

La oss ta et eksempel: Кто там? uttales /ktå tam?/ og betyr «hvem er der?» eller «hvem er det som er der?» (her er russisk litt enklere enn norsk – verbet «å være», altså «er», sløyfes i nåtid).

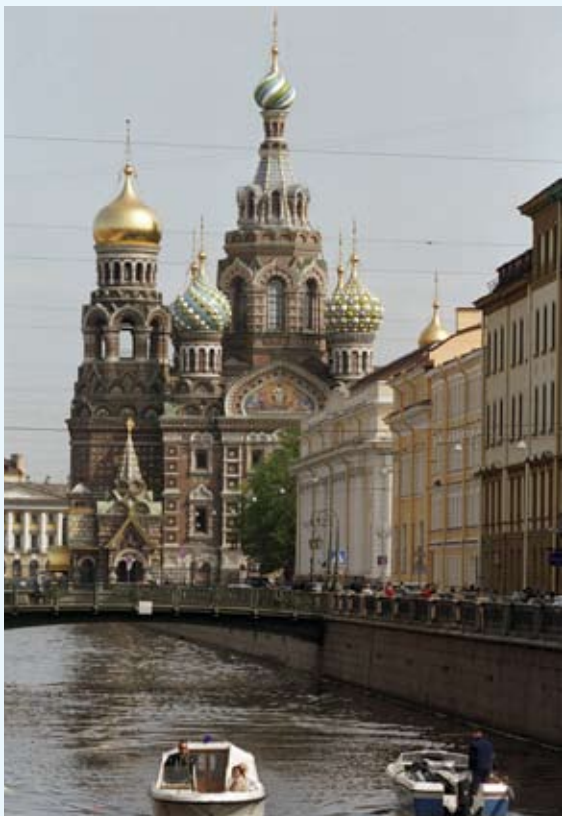
Noen av bokstavene i kyrillisk er imidlertid «falske venner», og man må være litt på vakt. Hvordan vil du uttale ordet nedenfor?

Москва

Her kan man fort la seg lure av c og b. Den første uttales /s/, og den andre er konsonanten /v/. Ordet ovenfor er altså «Moskva», som på russisk lyder: /Maskvå/. Mange nordmenn sier for øvrig /M^åsskva/ med trykk på første stavelse (vokalen o). Det er typisk for norsk å framheve den første vokalen i et ord, men i russisk kan trykket komme først i ordet, mot slutten eller i midten. I eksempelet vårt er det altså trykk på den siste vokalen, /å/, mens vokalen o blir redusert fra sin vanlige å-lyd. Hvis du synes dette er vanskelig, får du kanskje litt sympati med en utlending som forsøker å lære det norske ordet «banan» /banån/. På gata i Oslo (og mange andre steder i landet) vil han nok ofte høre en litt annen uttale: /bånnan/ (med trykk på første stavelse). Og hva heter det på russisk? Банан /banån/. Her ser vi en ny «falsk venn». Det som ser litt ut som en h, tilsvarer egentlig en norsk n-lyd.

En annen «falsk venn» er p, som – forvirrende nok – uttales som en norsk /r/. Ordet СССР blir altså «SSSR» (/ess-ess-ess-ærr/, ikke /se-se-se-pe/). Dette var forkortelsen til det gamle Sovjetunionen.

Mange av disse pussighetene (fra vårt norske ståsted) i kyrillisk stammer fra gresk, som ble brukt som en slags mal av de lærde munkene på Balkan som fant opp skriftspråket for slaverne (deriblant russerne) på 800–900-tallet. Så hvis du synes det russiske alfabetet virker helt gresk, har du altså litt rett. Men litt forvirring må man tåle i begynnelsen – det går fort over.

Kristi oppstandelses kirke (Frelst på blodet) i Sankt Petersburg.
Gribojedov-kanalen.
Kilde: RIA NOVOSTI.

Her er noen veldig enkle og vanlige ord på russisk:

нет /njet/ 'nei'

да /da/ 'ja'

спасибо /spasíba/ 'takk'

привет /privjét/ 'hei'

La oss nevne to fordeler for alle som skal lære russisk. For det første: Ordene uttales slik som de skrives. Кино ('kino') uttales derfor /kin`á/ og ikke /kjino/. Og for det andre: Russland er verdens største land, men likevel sentralstyrt fra Moskva. Moskva «bestemmer» på mange måter hvordan russisk skal snakkes, og derfor er det lite dialektvariasjon. Dette er kanskje litt trist for det språklige mangfoldet, men veldig greit for nordmenn som skal lære språket.

På landsbygda i Nord-Russland sier de молоко /málák`á/, mens det lenger sør (for eksempel i Moskva) blir mer /malak`á/, men den store forskjellen er det ikke. Og hva betyr молоко? Vi har konsonantene м, л, к samt vokalen о – det blir «melk» eller «mjølk» i norsk og svensk og «milk» på engelsk. Det er ingen tvil om at norsk, svensk, engelsk og russisk er beslektet.

*Sjakkspill.
Kilde: Fremmedspråksenteret.*

NABOSPRÅKET RUSSISK

Russisk og norsk tilhører faktisk den samme språkfamilien: De er begge indoeuropeiske språk. Disse felles røttene gjør det lettere for oss å lære både russisk grammatikk (språkets oppbygging) og ordforråd. Russisk er derfor enklere for nordmenn enn for eksempel arabisk eller japansk og kinesisk. Heller ikke samisk, finsk og ungarsk er indoeuropeiske, men ellers er de fleste europeiske språk del av den samme familien. Det er imidlertid klare forskjeller innad i denne store språkfamilien. Mens norsk, tysk

og engelsk er germanske språk, tilhører russisk den slaviske språkgreina i det indoeuropeiske treet.

Siden språkforskerne mener at russisk og norsk har et felles opphav, er det kanskje ikke så rart at det har vært en viss språklig påvirkning mellom disse nabolandene. Størst var nok denne påvirkningen i vikingtiden (800-tallet), da Ruslands maktsentrum lå i Kiev (hovedstaden i dagens Ukraina). Hit kom norske vikingkonger og satte varige spor, også i

Samarbeidet mellom Norge og Russland har mange fasetter. I 2009 overtok den tidligere sjakkmasteren og politikeren Garri Kasparov rollen som trener for sjakkgeniet Magnus Carlsen.

Kilde: SCANPIX.

språket. Det russiske navnet Олег /Aljék/ 'Oleg' stammer fra vårt navn Helge, og tilsvarende har Russland lånt vår Helga og laget sin Ольга /Åljga/ 'Olga'. Et annet eksempel er Игорь /Igårj/ 'Igor', som kommer fra vårt navn Ingvar.

De skandinaviske vikingene var aktive på en tid da de første russiske byene tok form. Hvordan lager man en by? Jo, man gjerder inn en klynge hus. Her lærte russerne muligens noen triks fra vikingene – i hvert fall er det russiske ordet for *by* av samme opprinnelse som vårt ord *gard/gård*. Et navn som Ленинград /Ljeningrát/ 'Leningrad' betyr altså «Lenins gard

/gård/innhegning» – eller i en mer urban form: «Lenins by». I dag heter denne byen igjen Санкт-Петербург /Sankt Peterbúrk/ 'Sankt Petersburg', et navn som røper tysk påvirkning. På folkemunne kalles byen bare for Питер /Pítjer/.

Den dag i dag omtales Norge (Норвегия /Narvjégija/) ofte som страна викингов /straná víkingaff/ 'vikingenes land'. Andre lett gjenkjennelige russiske «kallenavn» på Norge er for øvrig страна троллей /straná trólllej/ 'trollenes land' og страна фьордов /straná fjórdaff/ 'fjordenes land'.

Russland i verden.

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/LocationRussia.png>;

lisens: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

RUSSENORSK

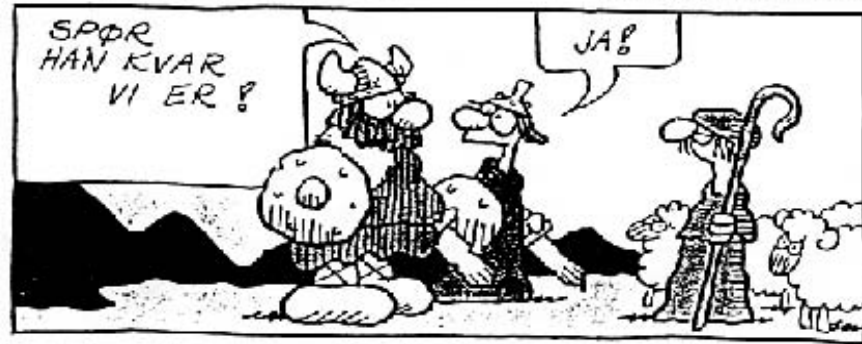
Russisk-norsk handel har et enormt potensial. Av kulturelle og politiske grunner er ikke mulighetene blitt fullt utnyttet, spesielt lite utveksling mellom våre naboland var det under Sovjetunionen (1922–1991). Før den russiske revolusjonen (1917) var det imidlertid mye kontakt mellom handelsfolk i Nordvest-Russland og Nord-Norge. I den russiske havnebyen Arkhangelsk hadde man til og med en gate med navnet «Den norske gata». Kontakten var særlig stor fra midten av 1700-tallet og utover, med den såkalte *pomorhandelen*. Nordmennene solgte fersk fisk til salting, sild og tørrfisk, mens russerne solgte korn, mel, tømmer, never og andre råvarer.

Handelen må ha vært ganske livlig, ettersom fiskerne og kjøpmennene faktisk utviklet et eget blandingspråk, *russenorsk*, som de selv kalte for *Moja på tvoja* – som vi kan oversette med «jeg på din», det vil si «jeg kan snakke ditt språk». Dette språket inneholdt ord og uttrykk både fra norsk (nordnorske dialekter) og russisk. Russerne trodde nok de snakket norsk, mens nordmennene trodde de snakket russisk.

Kak sprek? Moje njet forsto (*russenorsk*)
= Hva sier du? Jeg forstår ikke.

Språket russenorsk døde ut rundt 1850, da handelen ble mer profesjonell med krav om «ekte russisk», men en del morsomme eksempler er nedskrevet og bevart for ettertiden, som i eksempelet ovenfor: Ordet *kak* er russisk og betyr «hvordan», mens *moje* betyr «min». *Sprek* er nok hentet fra tysk. Heller ikke ordet *forsto* er russisk, men det forsto du kanskje?

Som vi ser, er grammatikken veldig enkel. Faktisk er det en slags norsk grammatikk med nesten halvparten russiske ord. Lenge etter at russenorsk forsvant, kunne man i enkelte nordnorske dialekter fremdeles finne noen ord som opprinnelig stammer fra russenorsk: å *råbbåte* = «arbeide, ferdiggjøre fisk» (fra russisk: *работать/rabótatj/ 'å arbeide'*); å *kvase* = «å drikke seg full» (*квас/kvas/* er en gammel russisk drikk, et slags hjemmebrygget øl, såkalt tomtebrygg).

RUSSLANDS Plass I Verden

Russland er godt synlig på globusen som verdens største land, nesten dobbelt så stort som nummer to, Canada. Hele 14 land – fra Norge til Nord-Korea – har felles landegrenser med Russland, mens Japan og USA har felles havgrense med Russland. I forhold til størrelsen er folketallet litt mer beskjedent: 142 millioner (2008). Av disse bor ca. 4/5 i den europeiske delen av Russland.

Det er imidlertid langt flere som snakker russisk – ca. 300 millioner mennesker verden over, derav 160 millioner med russisk som morsmål. Slik sett er russisk verdens femte mest utbredte språk, og språket har også status som et av FNs seks offisielle språk.

Russisk språk styrket sin rolle under supermakten eller «imperiet» Sovjetunionen. Ulike republikker fra de baltiske stater i Europa til Kirgisistan og Tadsjikistan i Asia ble innlemmet i unionen, som telte 293 millioner mennesker i 1989. For alle disse ble russisk et offisielt språk. Da Sovjetunionen ble oppløst i 1991 og republikkene fikk sin selvstendighet, mistet russisk noe av sin dominans. Likevel kommer man langt med russisk som et *lingua franca* (språk brukt av personer som ikke har felles morsmål) både i Øst-Europa og tidligere sovjetrepublikker. I de tidligere kommunistlandene i Øst-Europa hadde russisk samme rolle som engelsk har i Norge – det var det første fremmedspråket man lærte på skolen. I de tidligere sovjetrepublikkene snakker nesten alle flytende russisk, noen steder med en karakteristisk liten aksent.

Bajkalsjøen.
Kilde: © UNESCO / Zoltan Szabo 2005.

I dag hører man for øvrig russisk over hele verden – russerne ønsker å se og oppleve verden og er derfor godt synlige som turister, også i Norge. I tillegg har mange russere bosatt seg utenlands etter Sovjetunionens fall. En metropol som London – eller *Londograd* – har nærmere 300 000 russisktalende innvandrere fra det tidligere Sovjetunionen.

Russland står på mange måter med ett bein i Europa og ett i Asia. Dette var ekstra tydelig under Sovjetunionen med alle de asiatiske republikkene, men det gjelder også for Russland alene. Russland strekker

seg fra Østersjøen i vest til Stillehavet i øst, fra Nordishavet i nord til Svartehavet i sør. I dette enorme riket finner vi mange typer natur og klima. Som et bilde på størrelsen nevner vi at Russlands største innsjø, Bajkalsjøen sør i Sibir, er like lang som Sør-Norge, mens fjellkjeden Ural – som skiller vest og øst; det europeiske og asiatiske Russland – er like lang som Norge på langs. Mange filosofer trekker fram den «eurasiske» dobbeltheten når de prøver å forstå Russlands rolle i verden, den russiske identiteten. Men for at vi utenforstående nordmenn skal kunne forstå Russland, må vi først forstå språket.

*Kameler på en høyslette i Kirgisistan.
Kilde: Hanne og Jens Evensen/SCANPIX 2007.*

Ikke bare geografisk, men også i selve språket finner vi mange eksempler på nær kontakt med andre folkeslag og kulturer. Slik sett er russisk et ekte verdensspråk, et språk som henter impulser fra hele verden. Antallet lånord i russisk utgjør flere titalls tusen. Her er noen eksempler:

алфавит /alfavít/ 'alfabet' og библиотека /bibliatjéka/ 'bibliotek' kommer fra gammelgresk og finnes i dag både i russisk og norsk.

кофе /k'áfje/ 'kaffe' er en arabisk drikk som har kommet inn i europeisk språk og kultur.

чай /tsjaj/ 'te'. Russere drikker veldig mye te, gjerne med sukker сахар /sákhar/, ideelt sett fra en самовар /samavár/ 'samovar'. Både drikken og navnet på drikken har de hentet fra Kina.

деньги /djénjgi/ 'penger'. Dette viktige ordet er av tyrkisk/tatarisk opphav. Fra 1200- til 1400-tallet var Russland under mongolsk herredømme (Djengis Khan!).

парикмахер /parikmákher/ 'frisør'. Dette er et pussig lånord fra det tyske *Perückenmacher* – «en som lager parykker».

шофёр /sjafj'ár/ 'sjåfør'. Som på norsk er dette et lån fra fransk chauffeur.

омбудсмен /ombudsmén/ 'ombudsmann' – her har svenskene fått inn et snodig lånord i russisk.

I dag er det særlig påvirkningen fra engelsk som preger både norsk og russisk. Russerne spiller selvsagt футбол /fudb'ál/ 'fotball'. Med kommunistens fall i 1991 ble det plutselig veldig mye snakk om

бизнес /bízjnjes/ 'business'. Et vanlig ord for «forretningsmann» er бизнесмен /biznjesmjén/. Andre klare engelske lån er бестселлер /bestsèller/ 'bestselger', офис /'áfis/ 'kontor' og интернет /internjét/ 'Internett'. Virker ikke russisk ganske enkelt?

For oss naboer i nord er russisk politikk spesielt viktig. Dagens Russland er en republikk med en president (президент) og et parlament, Dumaen (Дума). Før 1991 var det som kjent et annet politisk system med et kommunistisk regime. De sovjetiske kommunistene ble ofte kalt bolsjeviker (большевики), som på russisk betyr «de som har flertall, de som er mange». Før revolusjonen i 1917 ble Russland styrt av en царь /tsarj/ 'tsar', et ord som er beslektet med ordet «keiser».

Flere begreper fra russisk politikk har fått så stor betydning at de er blitt adoptert av andre språk. Med den siste lederen for Sovjetunionen, Mikhail Gorbatsjov (Михаил Сергеевич Горбачёв), fikk vi *glasnost* (гласность – 'åpenhet') og *perestrojka* (перестройка – 'ombygging'). Samfunnet åpnet seg og ble friere, med store reformer på alle nivåer.

Fra dagens russiske virkelighet har det dukket opp et nytt begrep: *oligark* (олигарх). Dette er egentlig et gammelt gresk ord som betyr «den som har makt», men det brukes i dag for å beskrive en liten gruppe styrtrike russiske forretningsmenn som skaffet seg enorme formuer i kaoset som oppsto etter oppløsningen av Sovjetunionen. Felles for oligarkene var at de benyttet seg av politisk makt gjennom påvirkning av ledelsen i Kreml (Кремль) under Boris Jeltsin (Борис Николаевич Ельцин), Russlands første president. Russlands andre president, Vladimir Putin (Владимир Владимирович Путин), tok etter hvert et kraftig oppgjør med oligarkene.

Åsne Seierstad under ettårsmarkeringen av Politkovskajas død, 7. oktober 2007, på Nobels Fredssenter i Oslo.
Kilde: Cornelius Poppe / SCANPIX.

VERDENS MODIGSTE

Journalisten Anna Politkovskaja (Анна Политковская) (1958–2006) var regnet som en av verdens modigste journalister. Hun la aldri fingrene imellom i sin beskrivelse av russisk politikk og samfunn, og hun var overhodet ikke redd for å provosere makthaverne.

Det var særlig krigen i Tsjetsjenia som engasjerte Politkovskaja. Hun skildret konflikten sett fra ofrenes ståsted, slik hun opplevde den med egne øyne på sine reportasjereiser. Hun lot seg aldri kneble selv om hun skjønnte hvilken fare hun utsatte seg selv for. Den 7. oktober 2006 ble hun skutt og drept utenfor sin egen leilighet i Moskva. I 2009 er drapet fremdeles uopklart.

Flere av bøkene til Politkovskaja er oversatt til norsk. Den norske journalisten og forfatteren Åsne Seierstad kjente Politkovskaja personlig og ga i 2007 ut en bok om Tsjetsjenia, *De krenkede*. Seierstad har studert russisk i Norge og bodd flere perioder i Moskva.

De tre mest kjente oligarkene er:
Roman Abramovitsj (Роман Абрамович) – en av Russlands rikeste menn og eier av fotballklubben Chelsea

Boris Berezovskij (Борис Березовский) – hjalp Jeltsin og Putin til makten, men havnet deretter i politisk eksil i London

Mikhail Khodorkovskij (Михаил Ходорковский) – var en av verdens rikeste menn og eier av oljeselskapet Jukos, men ble fengslet i 2005, offisielt på grunn av økonomisk utroskap

I det harde politiske klimaet i Russland ble Putin-kritikeren Khodorkovskij et symbol for den vestlig-orienterte opposisjonen, og arrestasjonen av ham ble av mange regnet som politisk motivert.

Filmen *Oligarken* (Олигарх) fra 2002 gir et interessant bilde av framveksten av oligarker i 1990-årene.

Kuplene til en ortodoks kirke.
Kilde: ©UNESCO / Alexis N. Vorontzoff.

RUSSISKE NAVN

Norske lesere kan fort bli litt forvirret når vi leser russiske romaner. Russerne har nemlig helt andre navneskikker enn oss. Det første man merker seg, er bruken av farsnavn som mellomnavn. Navnet Mikhail Sergejevitj Gorbatsjov forteller oss at Mikhail er sønn av Sergej, mens popdivaen Alla Borisovna Pugatsjova (Russlands mest populære artist) er datter av Boris. Ofte bruker russerne kombinasjonen fornavn + farsnavn istedenfor fornavn + etternavn slik som i norsk. Hvis NRKs korrespondent i Moskva skal huke tak i Russlands president Dmitrij Medvedev (Дмитрий Медведев), bør hun ikke rope «Medvedev!», men «Dmitrij Anatoljevitsj!» (Medvedevs far heter altså Anatolij.)

Pussig nok bruker russerne sjelden fornavnet alene. I familiære situasjoner der det er unaturlig å bruke fornavn + farsnavn, foretrekkes ulike kallenavn. Mikhail blir typisk til Misja (Миша), mens Vladimir kalles for Volodja (Володя). Maria blir kalt for Masja (Маша) og Tatjana for Tanja (Таня). Ekstra forvirrende er det at hvert offisielle fornavn er knyttet til en rekke slike kallenavn (såkalte diminutiver):

Михаил (offisielt fornavn) – Миша (nøytralt kallenavn)
– Мишенька (kjærlig kallenavn) – Мишка (litt foraktfull, nedsettende variant)

Мария (offisielt fornavn) – Маша/Маруся/Маня (nøytrale kallenavn) – Машенька/Марусенька (kjærlige kallenavn) – Машка/Манька (foraktfulle, nedsettende varianter)

En interessant diminutiv er for øvrig водка /v'atka/ 'vodka', som kommer fra ordet вода /vadá/ 'vann'. Direkte oversatt betyr *vodka* noe sånt som «lille vann» eller kanskje heller «kjære, deilige vann».

KJENTE NORDMENN I RUSSLAND

Oppdageren, eventyreren og vitenskapsmannen Thor Heyerdahl (1914–2002) er muligens den mest kjente nordmannen i Russland. Kon-Tiki Museet i Oslo har derfor alltid godt besøk fra russiske turister. Heyerdahls popularitet blant russere skyldes nok særlig ekspedisjonene *Ra* og *Ra II* i 1969–70 og *Tigris* i 1977, der Heyerdahl hadde med seg den sovjetiske vitenskapsmannen Jurij Senkevitsj (Юрий Сенкевич) som mannskap. Det var en uvanlig handling midt under den kalde krigen å invitere en sovjetrusser, men det var ganske typisk for Heyerdahls åpne sinn. Senkevitsj ble senere programleder for et naturprogram på russisk TV – et program som havnet i rekordbøkene da det ble produsert over 2000 episoder gjennom 40 år. Blant gjestene i programmet var selvsagt Thor Heyerdahl. I de siste årene av sitt liv var Heyerdahl opptatt av Sør-Russland gjennom prosjektet han kalte «Jakten på Odin». Heyerdahl ønsket å finne bevis for historiske folkevandringer fra Sør-Russland til Skandinavia, noe det neppe var vitenskapelig belegg for.

Den største norske «helten» i Russland er nok polfareren og vitenskapsmannen Fridtjof Nansen (1861–1930). Nansen skrev boka *Gjennom Sibir* om en reise han foretok i 1913. Han var voldsomt fascinert av naturen og folket i Russland, men beklaget én ting: at han ikke kunne språket. Senere reiste Nansen tilbake til Russland for å lede et internasjonalt hjelpearbeid under sultkatastrofen i 1921–1923.

Den mest leste norske forfatteren i Russland er utvilsomt Knut Hamsun (1859–1952) – eller /Gamsun/ Гамсун, som de sier på russisk, der de mangler vår h-lyd. I 1903 foretok han en reise som er beskrevet i den svært originale reiseskildringen *I Æventyrland*

(1903). Reisen startet i Sankt Petersburg og Moskva: «Jeg har sett skjønne byer, og jeg synes at Praha og Budapest er skjønne; men Moskva den er eventyrlig. Forresten hørte jeg russere selv kalle byen Maskvå. Hva enten det nå er rett eller ei.»

Nesten riktig; Moskva er eventyrlig, og uttalen er /Maskvá/ (altså ikke «å», som Hamsun skriver, men «a» med trykk). Det virkelige eventyrland – og reisens mål – var imidlertid Kaukasus. Hamsun hadde stor beundring for kaukaserne med deres rike ikke-europeiske kultur. Slik forløp samtalen mellom Hamsun og en tilfeldig kaukaser:

«Taler De fransk?» spurte Hamsun. «Njet», svarte mannen. «Tysk?» «Njet.» «Engelsk?» «Njet. Bare russisk, tatarisk, georgisk, armensk og persisk.» «Bare ...», tenkte Hamsun.

Hamsuns bøker er selvsagt oversatt til russisk, men også nyere norsk litteratur har gjort suksess i Russland. Spesielt populær er Erlend Loe og hans *Naiv. Super* (1996), som i russisk oversettelse har tittelen: *Наивно. Супер*. Faktisk ligger Russland på tredje plass i verden når det gjelder antall oversatte titler fra norsk.

RUSSERNE KOMMER

Med Sovjetunionens fall i 1991 åpnet grensene seg. Utviklingen har vært enorm de siste 18 årene, men alt tyder på at dette bare er begynnelsen. På mange områder vil samarbeidet mellom nabolandene Norge og Russland bli viktigere og viktigere. Både Norge og Russland er rike på naturressurser. Begge landene er blant verdens ledende produsenter av olje og gass, noe som åpner for teknologisk og industrielt samarbeid i stor skala. Samtidig blir det stadig viktigere for nabolandene i nord å ta et felles miljøansvar. Det kan for eksempel dreie seg om å redde en utsatt fiskebestand fra overfiske eller hindre forurensning fra industri og atomavfall.

Norske Statoil skrev i februar 2008 under på en samarbeidsavtale med russiske Gazprom og franske Total om utviklingen av det gigantiske Sjtokman-feltet. Statoil har eierskap i Sjtokman Development AS, som er et sentralt selskap i Sjtokman-utbyggingen.

Men handelsvirksomheten mellom Norge og Russland foregår ikke bare gjennom store internasjonale selskaper. Russerne er klare for «bizniss» (бизнес) på alle nivåer. I 1992 ble det opprettet et russisk generalkonsulat i Kirkenes og et tilsvarende norsk konsulat i Murmansk for å ta hånd om all utvekslingen i Barentsregionen (nordområdene).

Norskeid borerigg på Sjtokman-feltet (Штокманское месторождение) i Barentshavet. Kilde: COVI/SCANPIX 2007.

Særlig merkes dette i en by som Kirkenes, som ligger kun to kilometer fra den russiske grensa. Kirkenes, eller «Lille Murmansk», som byen også kalles, har opplevd en kraftig oppblomstring etter at russerne kom: Russiske torghandlere skaper liv i gatene, og russiske kunder fyller butikkene. «Russifiseringen» av byen har ført til at mange butikker ansetter russisktalende ekspeditører, og at gateskiltene nå skrives både på norsk og russisk (med kyrillisk skrift). Dette bidrar også til en økt interesse for russisk språk og kultur: I Kirkenes kan du lære russisk på skolen, låne russiske bøker på biblioteket og besøke norsk-russiske kulturarrangementer. Den internasjonale festivalen Barents Spektakel, som holdes i Kirkenes hvert år i januar, har mange russiske innslag.

Gateskilt med norske og kyrilliske bokstaver i Storgata i Kirkenes.
Kilde: Jan-Morten Bjørnbakk / SCANPIX 2003.

En del russere bosetter seg for godt i Norge, og det er nå omlag 14 000 russiske innvandrere bosatt i Norge (tall fra Statistisk sentralbyrå fra 2009). Dette tallet vokser stadig – av flere grunner. Mange unge russere kommer til Norge for å studere, og mange norske menn gifter seg med russiske kvinner. Faktisk er det dobbelt så mange russiske kvinner som menn bosatt i Norge, og over 90 % av russerne har kommet til sitt nye hjemland i løpet av de siste 10 årene. Det var altså praktisk talt ingen russisk minoritet i Norge under Sovjetunionen og den kalde krigen. Russere som har slått rot i Norge, har dannet ulike foreninger der også nordmenn kan bli kjent med russisk kultur og russisk språk. I Oslo finnes det to slike russisk-norske klubber, og tilsvarende finnes også i andre større byer. Det russiske miljøet i Norge utgir dessuten bladet Соотечественник, *Landsmannen*, med mye stoff om russisk-norske forhold.

FRA SOVJET TIL NORGE

De få russerne som søkte opphold i Norge i Sovjet-perioden, var gjerne på kollisjonskurs med sovjetiske myndigheter.

Revolusjonshelten Lev Trotskij (Лев Троцкий) (1879–1940) havnet i Norge i 1935 etter å ha falt i unåde hos Stalin. Ett år senere ble han utvist fra Norge og fortsatte sitt eksil i Mexico. Trotskij ble den fremste kritikeren av Stalins regime, og denne kritikken var spesielt troverdig fordi den kom innenfra, fra kommunistenes egne rekker.

En annen kjent russer, nobelprisvinneren i litteratur Aleksandr Solzjenitsyn (Александр Солженицын) (1918–2008), kunne ha havnet i norsk eksil. Gjennom sine beskrivelser av de sovjetiske fangeleirene (GULAG-systemet) ble Solzjenitsyn en av Sovjetunionens mest markante opposisjonelle, en såkalt dissident. Da han ble tvunget til å forlate landet, tok Aftenpostens russlandskjenner Per Egil Hegge med seg forfatteren til Norge. Solzjenitsyn valgte imidlertid til slutt å bosette seg i Sveits i 1974. To år senere reiste han videre til USA, og, endelig, i 1994 flyttet han tilbake til Russland.

Solzjenitsyn på kino i Oslo for å se sin egen roman som film, En dag i Ivan Denisovitsj' liv.

Kilde: NTB/SCANPIX 1974.

*Alexander Rybak vant Eurovision Song Contest 2009 i Moskva. Han har røtter i Hviterussland og snakker selv russisk.
Kilde: RIA NOVOSTI.*

Til tross for den kalde krigen var det stort sett et relativt avslappet forhold mellom Sovjet og Norge og mellom russere og nordmenn. Som russlandsekspert Pål Kolstø skriver: «På grensemøter i Kirkenes og Boris-Gleb under den kalde krigen måtte det alltid utbringes en skål for 'det gode naboforholdet'. Denne

frasen var på mange måter mindre hyklersk enn tilsvarende skåltaler som ble utbrakt andre steder langs den lange sovjetiske grensa. Naboer som har lite med hverandre å gjøre og solide gjerder mellom hagene, har liten grunn til å hate hverandre» (Kolstø 1996: *Norske Russlandsbilder*).

En russer som har utviklet et uvanlig nært forhold til Norge, er Valerij Berkov (Валерий Берков) (1929–). Berkov lærte seg flytende norsk, i tillegg til mange andre språk, deriblant (gammel-)islandsk, som ung, kunnskapstørst student i Leningrad (dagens Sankt Petersburg). Senere ble han professor i skandinaviske språk, men i løpet av de første 35 årene han underviste i norsk, fikk han muligheten til å besøke Norge kun én gang. Da det politiske klimaet endret seg under Gorbatsjov i 1980-årene, ble Berkov en hyppig gjest i Norge, hvor han har holdt mange foredrag på flytende norsk. Berkovs viktigste bidrag til den norsk-russiske kontakten er imidlertid hans to livsverk: *Russisk-norsk ordbok* (1987, 2. utgave 1994, 4. opplag 2005) og *Stor norsk-russisk ordbok* (2003, ca. 90 000 oppslagsord med flere hundre tusen eksempler). Dette er to uunnværlige hjelpemidler for alle nordmenn som virkelig ønsker å lære seg russisk fullt ut, og for alle russere som vil lære norsk.

DET MODERNE RUSSLAND

Unge russere tenker lite på fortiden. Arven fra Sovjetunionen er ikke tyngende for dem som knapt var født ved imperiets fall i 1991. Russisk ungdom føler i dag frihet til å velge å interessere seg for det de har lyst til. Noen velger ballett, klassisk musikk eller sjakk – aktiviteter som alltid har vært forbundet med stor prestisje i Russland, men mange velger å gå nye veier.

Den «kapitalistiske» sporten tennis, som knapt ble praktisert i Sovjet-tiden, er blitt populær på kort tid. Som et resultat av det har Russland fått fram mange spillere helt i verdenseliten, særlig i kvinnetennis.

Kvinneidretten har en sterk stilling i Russland, med stavhopperen Jelena Isinbajeva (Елена Исинбаева) som det fremste eksempelet. Hun har satt en ny standard i sin idrett og er to år på rad blitt kåret til verdens beste kvinnelige idrettsutøver. I Sommer-OL i Beijing i 2008 satte hun verdensrekord og olympisk rekord.

Jelena Isinbajeva jubler over seieren i stavhopp i Golden League-finalen i Berlin, september 2007.
Kilde: Peer Grimm / SCANPIX.

RUSSISK GRAMMATIKK – HVOR VANSKELIG KAN DET VÆRE?

Russisk – det må være vanskelig! Tja, det kommer an på hva vi sammenligner med. Russisk er nok en del vanskeligere enn tysk og også noe vanskeligere enn fransk, men mye lettere for nordmenn enn kinesisk og japansk – og faktisk også lettere enn finsk! Når alt kommertil alt, er både norsk og russisk indoeuropeiske språk, noe som betyr at vi tilhører den samme språkfamilien, selv om de felles røttene går langt tilbake i tid.

På noen områder er russisk grammatikk mer komplisert enn norsk, og på andre områder er det omvendt. Her er et eksempel på hvor «enkelt» russisk kan være:

- Helge har lest en bok. (1)
- Helge har lest boka. (2)
- Helge hadde lest en bok. (3)
- Helge hadde lest boka. (4)
- Helge leste en bok. (5)
- Helge leste boka. (6)

Alle disse seks setningene kan oversettes ordrett og presist med én (!) setning på russisk:

Олег читал книгу. /Aljék tsjitál knígu/

Hvordan kan én liten russisk setning på tre ord tilsvare alle betydningene i 1–6? Den «gode» nyheten er at russisk mangler både forskjellen på fortidsformene av

verbet som vi finner i norsk, nemlig preteritum/perfektum/pluskvamperfektum («leste / har lest / hadde lest»), og forskjellen på bestemt/ubestemt artikkel ved substantiver («boka» vs. «en bok»). Selv for innfødte nordmenn er det ikke alltid så lett å si hva som ligger i betydningsforskjellene på de norske setningene 1–6, så det er definitivt godt nytt at vi slipper å tenke på slikt når vi lærer russisk. Dette er imidlertid ting som utlendinger og russere må slite med når de lærer norsk.

Den «dårlige» nyheten er selvsagt at russisk har et par grammatiske fenomener som vi har lite av i norsk. I første rekke dreier dette seg om *kasus* (ved substantiver, adjektiver og lignende) og *aspekt* (ved verb). Hvis du har bakgrunn fra tysk, vet du allerede en del om kasus, og de som har lært fransk grammatikk, vil kanskje dra kjensel på aspektkategorien. I slaviske språk, slik som russisk, er begge disse kategoriene i full blomst.

Hva er egentlig kasus? I språk som har kasus, vil et ords form endre seg – som regel gjennom en spesiell endelse – ut fra hvilken funksjon ordet har i setningen eller ordgruppa. Slik er det også i norsk ved flere personlige pronomen: «du – deg», «vi – oss» og så videre. Her er det forskjellig form for subjekt og objekt. Men i de fleste ord i norsk skiller vi ikke mellom formen på subjektet og det direkte objektet. I begge tilfeller kan vi bruke bestemt eller ubestemt form: «Ei

jente / Jenta satt under bordet.» «Jeg så ei jente / jenta.» Det russiske ordet for «jente» er девочка / djévotsjka/. I denne formen kan ordet brukes som subjekt, i nominativ kasus. Hvis «jenta / ei jente» er direkte objekt, må man på russisk derimot bruke akkusativ kasus, som i dette tilfellet gir formen девочку /djévotsjku/ (vokalen /a/ endres til /u/). I russisk er denne kasusbøyningen gjennomført for alle såkalte nominale ordklasser (substantiver, adjektiver, pronomen).

Russisk har i alt seks kasus: *nominativ*, *akkusativ*, *dativ*, *genitiv*, *instrumentalis* og *lokativ*. De fire første er ikke helt ukjente fra norsk. I en setning som «jeg ga henne boka» kan vi se på «henne» som en dativform (svarer på spørsmålet «til hvem?»). Genitiv brukes ved eiendomsforhold både på norsk og russisk. «Helgas bok» (med genitivs-s) oversettes til russisk med книга Ольги /kníga Áljgi/. Jentenavnet Ольга ('Olga') står her i genitiv – endelsen -a er byttet ut med -i.

Russiske dukker.

Kilde: Zeta, <http://www.flickr.com/photos/51649937@N00/145493363>;
lisens: <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>

Hva skal man med kasus? Én fordel er at funksjonen til ordet kommer klarere fram. På norsk må vi stort sett bruke andre midler. Når vi hører setningen «Helge elsker Helga», vet vi at Helge har sterke følelser for Helga, men vi vet ikke hva Helga føler. Hvorfor er det slik? Jo, fordi ordstillingen i norsk forteller oss at subjektet kommer før objektet. I russisk er imidlertid ordstillingen mindre viktig, siden kasus uansett gir et klart svar på hva som er subjekt (nominativ) – hvem som elsker – og hva som er objekt (akkusativ) – hvem som er elsket. De to russiske setningene nedenfor er derfor nesten synonyme (har samme betydning):

Олег любит Ольгу /Áljék ljúbit Áljgu/
(«Oleg elsker Olga»).

Ольгу любит Олег /Áljgu ljúbit Áljék/
(«Oleg elsker Olga»).

I begge tilfeller står Ольга /Áljga/ 'Olga' i akkusativ med formen Ольгу /Áljgu/.

Er kasus virkelig så enkelt? Ikke helt – russisk har nemlig også to kasus som ikke lar seg forklare like enkelt med norske eksempler: instrumentalis og lokativ. For å finne ut hva som skjuler seg bak disse kasusene, må du nok lære deg litt russisk grammatikk!

Russiske verb er, som antydnet ovenfor, knyttet til kategorien aspekt. La oss tenke oss en sjuende variant av setningene ovenfor:

Helge leste ut boka. (7)

Her kan vi ikke lenger oversette som vi gjorde, men vi må velge en annen verbaspekt på russisk:

Олег прочитал книгу. /Áljék pratsjítal knígu/

Kreml i Kazan. Utsikt fra Volga. Kilde: RIA NOVOSTI.

Når resultatet av verbhandlingen er viktig, må man på russisk bruke såkalt perfektiv aspekt. Ellers brukes stort sett imperfektiv aspekt. Når man på norsk sier «Helge leste ut boka», fokuserer taleren nettopp på det at handlingen ble avsluttet med et resultat, og man må oversette med perfektiv aspekt på russisk. I eksemplene 1–6 ovenfor kan også perfektiv aspekt brukes hvis det i konteksten er viktig for taleren å framheve resultatet.

Siden nesten alle setninger inneholder minst ett verb, må man på russisk hele tiden ta stilling til følgende

spørsmål: Skal jeg bruke perfektiv aspekt (for eksempel прочитал 'leste') eller imperfektiv aspekt (читал 'leste')? Russerne har fått dette inn med morsmelken, men for utlendinger som lærer russisk, er det ikke alltid så lett å velge på sparket. I tillegg må man vite hvordan den perfekte og imperfektive varianten av verbet ser ut, og disse reglene er ganske kompliserte før man «knekker koden». I ordbøkene (for eksempel Berkovs norsk-russiske og russisk-norske ordbøker) er derfor begge variantene oppført for hvert verb. Det er ikke tilfeldig at nettopp disse ordbøkene er blant de tykkeste på det norske markedet.

Å NÆRME SEG RUSSISK KULTUR

Russia is a riddle wrapped in a mystery inside an enigma.
(Winston Churchill)

Russerne elsker litteratur. Et mål for mange som ønsker å lære russisk, er å kunne lese noen av verdens fremste romaner på originalspråket. I verdenslitteraturen er det særlig de tykke russiske 1800-tallsromanene som har satt varige spor. De to mest kjente forfatterne er utvilsomt Fjodor Mikhajlovitsj Dostojevskij (Фёдор Михайлович Достоевский) (1821–1881) og Lev Nikolajevitsj Tolstoj (Лев Николаевич Толстой) (1828–1910).

Dostojevskij skrev blant annet romanen Преступление и наказание, *Forbrytelse og straff*, som av og til omtales som tidenes beste kriminalroman. Men ikke misforstå: Forbrytelse og straff er ingen vanlig krim, men en uvanlig reise inn i en morders sinn (gjennom Sankt Petersburgs gater). Dostojevskij var en filosofisk anlagt forfatter som var spesielt opptatt av kampen mellom det gode og onde i mennesket, noe som er særlig tydelig i hans hovedverk Братья Карамазовы, *Brødrene Karamasov*.

Tolstoj skrev tykke romaner med et rikt persongalleri, for eksempel Война и мир, *Krig og fred* (om krigen mot Napoleon i 1805 og 1812), og Анна Каренина,

Anna Karenina (en av de sterkeste kvinneskikkelsene i verdenslitteraturen). Tolstojs romaner inneholder alle ingredienser man finner i en god kioskroman eller slektsroman, men mangler klisjeene og borer mye dypere.

Forfatteren Nikolaj Vasiljevitsj Gogol Николай Васильевич Гоголь (1809–1852). Hans mest kjente verk er romanen *Døde sjeler*, novellene *Kappen og Nesen* og teaterstykket *Revisoren*.
Kilde: RIA NOVOSTI.

Det kreves noen år med grundige russiskstudier før man kan lese slike verker på russisk – men belønningen smaker bare bedre jo mer man har arbeidet for den. I tillegg får man muligheten til å lese verker av store diktere som ikke er så kjente i Vesten fordi de skrev poesi, som Anna Andrejevna Akhmatova (Анна

Андреевна Ахматова). Dessuten skal det sies at den klassiske litteraturen (med høydepunkt på 1800-tallet) faktisk er lettere å lese enn sovjetlitteraturen og moderne russisk litteratur. Hovedgrunnen til det er at forfattere som Dostojevskij og Tolstoj ikke bruker slang (сленг) eller spesielle muntlige uttrykk som man finner hos moderne forfattere.

Et eksempel på en bok som er nesten uforståelig for utlendinger – selv med gode russiskkunnskaper – er Aleksandr Solzjenitsyns klassiker *Один день Ивана Денисовича, En dag i Ivan Denisovitsj' liv*. Solzjenitsyn skriver her om delvis selvopplevde hendelser fra de sovjetiske fangeleirene for opposisjonelle, med et språk fullt av den spesielle fangeleir-sjargongen som ble brukt i det miljøet.

Poeten Anna Andrejevna Akhmatova Анна Андреевна Ахматова
1889–1966.
Kilde: RIA NOVOSTI.

Som en inngangsport til russisk kultur anbefales det å se russisk film. Russland har mange gode filmskapere, og av og til settes det også opp russisk film på norske kinoer. Deler av russisk kultur lar seg inspirere av amerikansk populærkultur, som i den populære mafia-/actionfilmen *Брат 2 (Bror 2)* fra 2000. Et mer originalt og ekte russisk filmuttrykk finner man i flere andre filmer fra 2000-tallet, for eksempel *Дом дураков (Dårekisten)* fra 2002, *Возвращение (Tilbake)* fra 2003, *Кукушка (Gjøken)* fra 2003, *Изгнание (Forvist)* fra 2007, *Остров (Øya)* fra 2006, *12 (De tolv)* fra 2007 og *Царь (Tsaren)* fra 2009.

Felles for mye russisk kunst er innslag av det absurde, uforståelige. Det er ofte noe gåtefullt og uforståelig ved Russland og det russiske. En av Russlands store diktere, Фёдор Тютчев (Fjodor Tjuttsev) (1803–1873), sa det slik (gjendiktning til norsk ved Hans Wilhelm Steinfeld):

Умом Россию не понять,
/Um´ám Rassiju nje panjátj/
Med visdom fattes Russland ei

Аршином общим не измерить:
/Arsjinam´ábsjim nje izm´jeritj/
Å tenke i vanlig mål – å nei!

У ней особенная статья –
/U njej as´ábjennaja statj/
Det er et eget land – må vite,

В Россию можно только верить.
/V Rassiju m´ásjna t´áljka v´jeritj/
På Russland må vi bare lite!

RUSSISK I DET SKJULTE

Russerne har et helt spesielt forhold til poesi og diktning. Den største russiske forfatteren i deres øyne er ikke romanforfatteren Dostojevskij, men poeten Александр Пушкин (Aleksandr Pusjkin) (1799–1837). Den sterke poesitradisjonen kom senere også til uttrykk i kunsten til visesangere som Владимир Высоцкий (Vladimir Vysotskij), Булат Окуджава (Bulat Okudzjava) og Вероника Долина (Veronika Dolina). Kun utstyrt med en akustisk gitar og egenkomponerte viser oppnådde disse en enorm popularitet i det lukkede Sovjetunionen i 1960- og 70-årene.

*Pusjkins arbeidsrom. Pusjkin-museet i Sankt Petersburg.
Kilde: © UNESCO / L. Ivanova 2003*

Men selv om et kunstnergeni som Vysotskij var elsket av alle – inkludert maktøverne – var han ikke offisielt «inne i varmen». Tekstene hans var for ærlige og sanne til at det styrende kommunistpartiet kunne akseptere ham offentlig. Vysotskij ble derfor et unikt undergrunnsfenomen, og musikken hans ble i stor grad distribuert gjennom privat kopiering. Disse primitive kassetene ble visstnok også hyppig spilt i private sammenhenger av medlemmer av politbyrået (de mest framtrede kommunistpampene).

Det finnes en nettside der du kan høre Vysotskij både i russisk original og i oversettelser til mange språk, inkludert norsk (ved Jørn Simen Øverli): <http://www.wysotsky.com/>

I 1980-årene fortsatte denne undergrunnstradisjonen gjennom russisk rock – fremdeles med enkle arrangementer og gode tekster. Under Gorbatsjovs *glasnost* på slutten av 1980-årene ble rocken sluppet fri og oppnådde enorm popularitet. Flere av gruppene fikk kultstatus, slike som Аквариум og Кино (skjønner du hva navnene til disse to gruppene betyr?).

*Kosmonautenes monument, Moskva.
Kilde: davesag, <http://www.flickr.com/photos/davesag/18839600/>
Lisens: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/>*

HVORDAN LÆRE SEG RUSSISK

*Moskva. Utsikt til Kristus Frelserens katedral og Moskva-elva.
Kilde: RIA NOVOSTI*

*-Svært få timer var så lærerike, interessante og morsomme som russisktimene!
(tidligere elev ved Oslo katedralskole)*

Man blir aldri utlært i russisk, men jo tidligere du begynner, jo større utbytte får du av språket! Den språktreningen man tar med seg fra ungdomsskolen eller videregående skole, gir en kjempefordel hvis man senere har lyst til å lære mer russisk i studie- eller jobbsammenheng.

Russiskundervisning tilbys dessverre altfor få steder i dag, men det finnes noen unntak. På Kjelsås barneskole i Oslo kan man velge russisk på 5. trinn – et spennende eksperiment!

I Nord-Norge tilbys russisk på flere videregående skoler og også noen ungdomsskoler, mens det i Sør-Norge foreløpig kun er på enkelte videregående skoler at russisk står på timeplanen.

Det finnes også en russisk-norsk videregående skole i Moskva, et prosjekt som er kommet i gang gjennom et samarbeid med Skedsmo videregående skole fra Akershus.

Russiskstudier i videregående skole gir deg et veldig godt utgangspunkt for videre studier i Russland og russisktalende land. Her er et eksempel på hvilke muligheter som kan åpne seg med russisk: Hanne Tømte lærte russisk på Oslo katedralskole og dro deretter til Sankt Petersburg for å utdanne seg til teaterregissør. Hun kom hjem etter fem år og er fra 2009 sjef på Nationaltheatret i Oslo!

Det er også gode muligheter til videre universitetsstudier i russisk i Norge. Høgskolen i Finnmark samt universitetene i Tromsø, Bergen og Oslo tilbyr alle russisk. De norske lærestedene er også engasjert i driften av Det norske universitetscenter i Sankt Petersburg og Det norske senteret ved Pomoruniversitetet i Arkhangelsk.

Det finnes også et godt russisktilbud i Forsvaret, Forsvarets russiskkurs, som ble opprettet i 1954. Mange kjente personer i norsk samfunnsliv har lært russisk gjennom dette kurset, blant andre tidligere utenriksminister Johan Jørgen Holst, tidligere NRK-sjef Einar Førde, journalistene og ruslandsekspertene Per Egil Hegge, Jan Otto Johansen og Jan Espen Kruse, samfunnsviter og ruslandsekspert Iver Neumann og leder for Microsoft i Russland, Birger Steen. Opprinnelig var ikke dette kurset åpent for kvinner, men det er selvsagt ikke tilfellet lenger. Flere av Aftenpostens Moskva-korrespondenter har bakgrunn fra Forsvarets russiskkurs, deriblant Per Kristian Aale og Mette Risa.

*Hanne Tømte, teatersjef ved Nationaltheatret i Oslo.
Kilde: Nationaltheatret.*

BØKER OG LENKER

NYTTIGE HÅNDBØKER (grammatikker, læreverker, ordbøker)

Bach-Nielsen, Erik (2003). Грамматика. *Russisk grammatik*. København: Gyldendal.

Berkov, Valerij (red.) (1994). *Russisk-norsk ordbok* (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.

Berkov, Valerij (red.) (2003). *Stor norsk-russisk ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Bjerkeng, Marit, Tatiana Bräger og Trond Nordenstam (2000). *Sosedi 1 – begynnerkurs i russisk*. Bergen: Fagbokforlaget. (Et norsk læreverker i russisk med tekster, grammatiske forklaringer og kulturkunnskap. Det finnes også øvingsbøker og lydmateriale til alle tre bøkene i serien.)

Bjerkeng, Marit og Tatiana Bräger (2002). *Sosedi 2 – begynnerkurs i russisk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bjerkeng, Marit og Tatiana Bräger (2004). *Sosedi 3 – begynnerkurs i russisk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Christensen, Annie (1996). *Russisk grammatikk* (2. utgave). Danmark: Akademisk forlag. (Inneholder en komplett oversikt på dansk over grunnleggende russisk grammatikk.)

Mathiassen, Terje (1996). *Russisk grammatikk* (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget. (En vitenskapelig tilnærming til russisk grammatikk.)

NYTTIGE NETTSIDER

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen (Fremmedspråksenteret):
<http://www.fremmedspraksenteret.no/>

Språkrådet (gir regler for transkripsjon av russisk til norsk):
<http://www.sprakradet.no/>

Gramota.ru, en portal for det russiske språk, blant annet med en rekke ordbøker
<http://www.gramota.ru/>

ØVRIGE KILDER

Broch, Ingvild og Ernst Håkon Jahr (1984). *Russenorsk – et pidginspråk i Norge*. Oslo: Tromsø-studier i språkvitenskap III, 2. utgave.

Comrie, Bernard og Greville G. Corbett (red.) (1993). *The Slavonic Languages*. London: Routledge.

Gerhart, Geneva (1974). *The Russian's World. Life and Language*. Bloomington, Ind.: Slavica.

Hamsun, Knut (1903/2000). I *Æventyrland*, ny utgave med fylldig etterord og fotografier av Bjørn Rudborg og Ole Petter Førland. Oslo: Gyldendal.

Henriksen, Kristin (2007). Rapport 2007/29 – *Fakta om 18 innvandregrupper i Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Johansen, Jahn Otto (2009). *Mitt liv med moder Russland*. Oslo: Aschehoug.

Kolstø, Pål (1996). «Norske Russlandsbilde», *Europa i dag*, nr. 1, Oslo.

Kuzmenko, Jurij og Lilja Popova (red.) (1996). *Berkovsbok*. Moskva: Impeto.

Nag, Martin (1998). *Geniet Knut Hamsun – en norsk Dostojevskij*. Oslo: Solum Forlag.

Smetanina, Katerina (2006). *Russland og russere*. Oslo: Orion.

*Stranden i Vladivostok. Vladivostok ligger ved Stillehavet lengst sørøst i Russland, rundt 6500 km øst for Moskva og bare 100 km fra grensa til Kina. Jernbanestasjonen i byen er endestasjon for den transsibiriske jernbanen.
Kilde: RIA NOVOSTI.*

Fokus på språk – Spesialutgave 18/2009

© Fremmedspråksenteret 2009

ISBN: 978-82-8195-034-4 (trykket) 978-82-8195-035-1 (på nett)

ISSN: 1890-3622

FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

RUSSISK I VERDEN

Russisk er et språk vi vil få mer og mer bruk for arbeidslivet etter hvert som handelen med Russland øker. Russisk er også et verdensspråk som kan brukes på reise til Øst-Europa og i store deler av Asia. Det er et spennende språk som utfordrer din intelligens og pirrer din lekelyst. Hvor fort greier du å lære deg det kyrilliske alfabetet? Leser du dette hefte, finner du det ut.